

Листопадовий чин. Створення ЗУНР.

*(1 листопада – 101-а річниця створення
Західноукраїнської Народної Республіки)*

Напередодні Першої світової війни велика частина українських земель – Східна Галичина, Буковина і Закарпаття — перебували у складі Австро-Угорщини. Коли в жовтні 1918 року в умовах воєнної поразки австро-німецького блоку та національно-визвольної боротьби народів Австро-Угорська імперія розпалася на декілька незалежних держав, українці почали робити рішучі заходи зі створення власної держави на західноукраїнських землях.

Наприкінці вересня 1918 року у Львові було сформовано Центральний Військовий Комітет (за іншими даними, Український Генеральний Військовий Комісаріат (УГВК), який розпочав роботу з підготовки збройного повстання. У жовтні 1918 р. головою комісаріату було призначено сотника Легіону Українських січових стрільців Дмитра Вітовського.

18 жовтня 1918 р. у Львові розпочалась Конституанта — представницькі збори всіх українських депутатів австрійського парламенту, коли з українських послів Галицького і Буковинських сеймів, представників політичних партій Галичини й Буковини, духівництва (близько 500 осіб) і студентства було утворено Українську Національну Раду (УНР) – політичний представницький орган українського народу в Австро-Угорській імперії.

У ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918 р. стрілецькі частини, очолювані полковником Дмитром Вітовським, зайняли всі найважливіші урядові установи у місті (крім залізничного вокзалу, що стало однією з помилок і причиною втрати Львова).

1 листопада 1918 р. Українська Національна Рада ЗУНР розпочала розсилати телеграфні ноти про утворення Української держави. Виявилося це непростою справою, оскільки засоби зв'язку західних держав відмовились вступати в будь-які контакти з урядом «неіснуючої» держави. Допоміг вирішити це питання шведський уряд і його посольства,

Уночі проти 1 листопада 1918 р. українські військові частини взяли під свій контроль усі головні пункти Львова. Над ратушею був піднятий синьо-жовтий національний прапор. 1 листопада Українська Національна Рада взяла владу в свої руки в Станіславі, Раві-Руській, Коломиї та інших містах Східної Галичини. Того ж дня австрійська влада у Львові погодилася на передачу влади Українській Національній Раді. Подальшому піднесенню її авторитету сприяли обіцянки демократичних прав і свобод, аграрної реформи в інтересах селян, введення 8-годинного робочого дня.

Саме у Станіславі були прийняті основні закони ЗУНР: «Про землю», «Про мови», «При основи шкільництва». УНР і ЗУНР були створені на уламках двох імперій – Російської та Австро-Угорської. Нарада-віче, що відбулася в приміщенні теперішньої обласної бібліотеки, прийняла рішення про Злуку з УНР. Сам Акт про Злуку обох частин України був підписаний 22 січня 1919 року. Галицьку делегацію очолював Лев Бачинський, до її складу входив і Василь Стефаник.

13 листопада 1918 р. Українською Національною Радою було затверджено Конституційні основи новоствореної держави — «Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії, згідно з яким вона отримала назву «Західноукраїнська Народна Республіка». Закон визначав територію ЗУНР, яка включала українські етнічні землі і охоплювала Галичину, Буковину і Закарпаття. Територія ЗУНР становила 70 тис. км², населення – 6 млн осіб. Затверджено герб держави – золотий Лев на синьому тлі, та прапор – синьо-жовтий. Національним меншинам на території ЗУНР гарантувалися рівні права з українським населенням.

Але події 1 листопада 1918 р. значно загострили українсько-польські відносини, вони стали початком українсько-польського збройного протистояння, що переросло у масштабну війну.

Владу виявилось легше завоювати, ніж втримати. Польські керівні кола не змирилися з утворенням ЗУНР. Уже з перших чисел листопада на вулицях Львова розгорілись збройні сутички між українськими і польськими загонами. Бої проходили з перемінним успіхом, та у ніч на 22 листопада українські підрозділи змушені були залишити Львів. Уряд ЗУНР переїхав до Тернополя, а з січня 1919 р. до Станіслава. 22 січня 1919 р. у Києві на Софіївській площі було урочисто проголошено Акт про злуку ЗУНР і УНР. На жаль, справжнього об'єднання не відбулося, бо через кілька днів Директорія змушена була покинути Київ під ударами наступаючої з північного сходу Червоної армії. В той же час армія ЗУНР УГА вела бої з переважаючою у бойовій силі і техніці польською армією. 16-18 липня 1919 р. УГА перейшла р. Збруч, залишивши всю Східну Галичину під польською окупацією.

Отже, героїчна спроба українського народу здобути свободу, побудувати свою державу зазнала невдачі. Проте боротьба не була марною.

Західноукраїнська Народна Республіка проіснувала 257 днів. Безсумнівно, поразку ЗУНР зумовив цілий ряд факторів. Проте жоден із них не здатний перекреслити роль цього державного утворення в історичному просуванні українського народу шляхом національної свободи і державної незалежності. Реальне існування протягом восьми з половиною місяців національної галицької державності поставило на практичний ґрунт в українському русі гасло Соборної Української держави. Досвід ЗУНР підтвердив, що здобути і відстояти незалежну національну державу можливо тільки завдяки напрузі сил усіх соціальних верств і політичних сил нації.

ЗУНР увійшла в історію як героїчна сторінка у боротьбі українського народу за незалежність, вільний демократичний розвиток.

Список літератури

1. Арсенич П. Станіславів – столиця ЗУНР [Текст] / П. Арсенич. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 1913. – 56 с.
2. Гуцуляк М. Перший Листопад 1918 року на західних землях України [Текст] / М. Гуцуляк. – Київ: Либідь, 1993. – 406 с.
3. Дейчаківський І. Осип Левицький: воїн і вчитель: [діяч ЗУНР і УНР, уродженець с. Вербіж Коломийського р-ну] / Ігор Дейчаківський // Галичина. – 2016. – 17 трав. – С. 7.
4. Західно – Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: документи і матеріали у 5-и тт.Т.2 / ред. О.Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея - НВ, 2001. – 712 с.
5. Західно – Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: документи і матеріали у 5-и тт.Т.3. Кн.1 / ред. О.Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея - НВ, 2005. – 644 с.
6. Західно – Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: документи і матеріали у 5-и тт.Т.3. Кн.2 / ред. О.Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея - НВ, 2005. – 680 с.
7. Західно – Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: документи і матеріали у 5-и тт.Т.4 / ред. О.Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея - НВ, 2008. – 886 с.
8. Західно – Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: документи і матеріали у 5-и тт.Т.5. Кн.1 / уклад. О.Карпенко, К.Мицкан. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. – 944 с.
9. Західно – Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: документи і матеріали у 5-и тт.Т.5. Кн.2 / уклад. О.Карпенко, К.Мицкан. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. – 948 с.
10. Західно – Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: ілюстрована історія / автор ідеї, гол. ред. М.Кугутяк. – Львів: Ману – скрипт, 2008. – 524 с.: іл.
11. Західно – Українська Народна Республіка 1918-1923 [Текст]: історія / кер. авт. кол. О.Карпенко. – Івано-Франківськ: Сіверія, 2001. – 628 с.
12. Івасів Р. Золотий Лев України: [гербом ЗУНРу став Золотий Лев на синьому тлі, а прапором – блакитно-жовте знамено] / Роман Івасів // Галичина. – 2014. – 11 листоп. – С. 6.
13. Івасів Р. Пробудження Галичини: [ЗУНР] / Роман Івасів // Галичина. – 2010. – 2 листоп. – С. 1, 3.
- Літопис Коломийський [Текст]: науково-популярний вісник музею історії міста Коломиї / ред. М. Арсак. – Коломия, 2000. – 24 с.
14. Макарчук С.А. Українська Республіка галичан [Текст]: нариси про ЗУНР / С.А.Макарчук. – Львів: Світ, 1997. – 192 с.
15. Нагірний В. Коломийський листопад: [ЗУНР] / Василь Нагірний // Коломийська правда. – 2014. – 7 листоп. – С. 6.
16. Савчук М. Провідники українського життя в Коломиї періоду ЗУНР (1 листопада 1918 р. – травень 1919) / Микола Савчук // Коломийська правда. – 2016. – 13 трав. – С.7.

Підготувала Руслана Ониськів
провідний бібліограф